

Bäckaby gamla kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Bäckaby socken i Vetlanda kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Bäckaby gamla kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Bäckaby socken i Vetlanda kommun, Jönköpings län, Växjö
stift

Jönköpings läns museums dnr: 2021-055

Rapport och foto: Margareta Olsson

Avskrift och foto gravvårdar: Karin Calderwood, Vetlanda pastorat

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

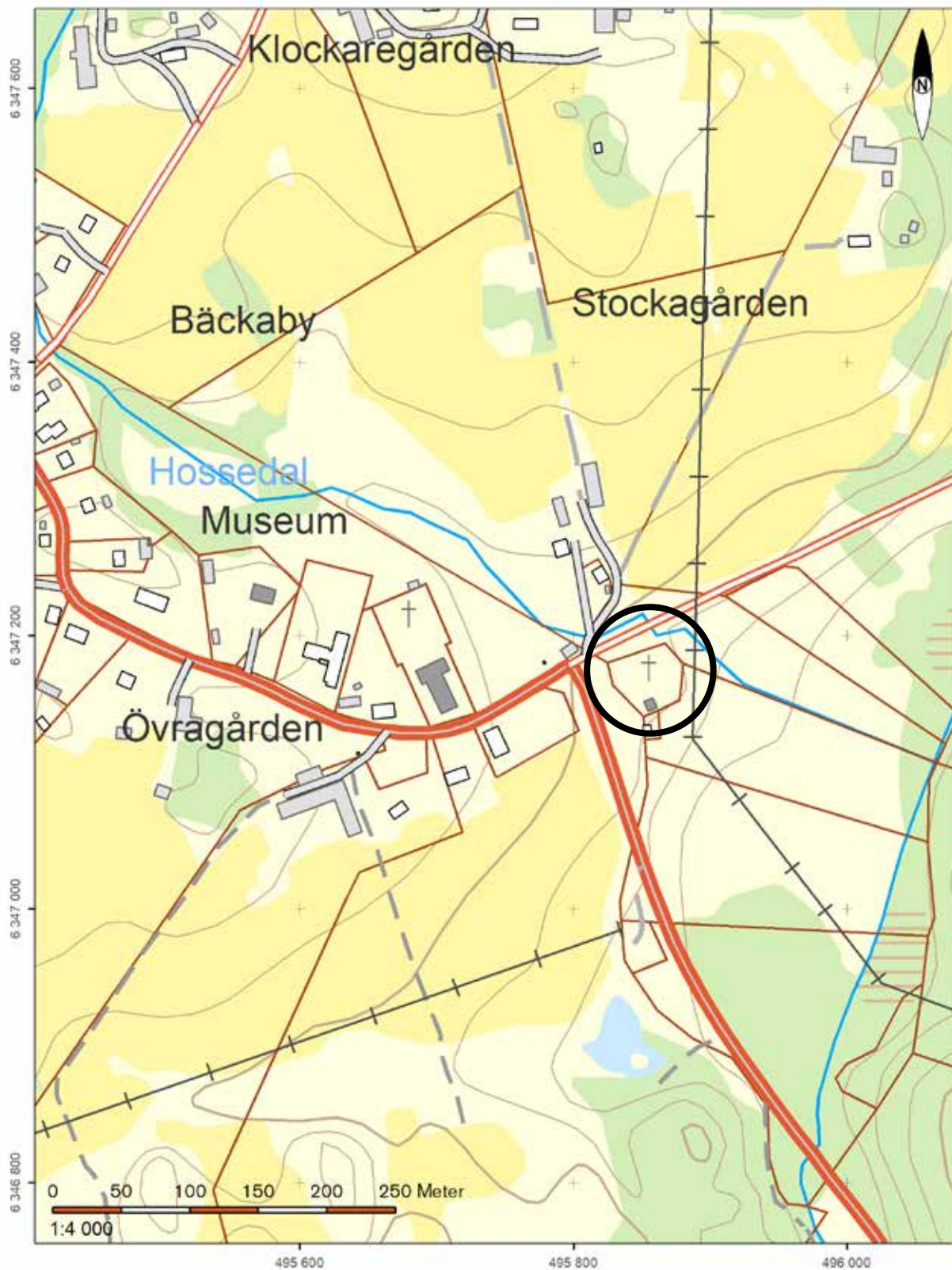
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2021

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Lagstiftning.....	9
Allmänna skötselråd.....	11
Bäckaby gamla kyrkogård.....	12
Kyrkogårdens historia.....	13
Beskrivning av kyrkogården idag.....	15
Allmän karaktär.....	15
Omgärdning.....	15
Ingångar.....	15
Vegetation.....	16
Gångsystem.....	16
Byggnader.....	16
Gravvårdstyper.....	17
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet.....	19
Att tänka på vid förvaltningen av kyrkogården.....	20
Administrativa uppgifter.....	20
Referenser.....	21
Gravkarta.....	22
Urval Kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	24

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

På uppdrag av Vetlanda pastorat har Jönköpings läns museum tagit fram föreliggande inventering och förslag till bevarandeplan för Bäckaby gamla kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under sommaren 2020. Resultatet har därefter diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts under vintern 2020–2021.

Kyrkogårdar och begravningsplatser utgör en viktig del av landets kulturarv och deras kulturvärden regleras av kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar kan också skyddas av begravningslagen. I första hand är det Svenska kyrkan som har ansvar för att förvalta detta kulturarv med hänsyn till dess värden. Därför är det angeläget att kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden kartläggs och preciseras. En viktig del av värdena ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara till hjälp och vägledning vid vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen kan även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av olika ärenden.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en översiktlig historik över kyrkogården, en beskrivning med fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriska värden samt avslutningsvis en katalog över särskilt värdefulla gravar.

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering på kyrkogården samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, exempelvis hembygdslitteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården i allmänhet har gjorts i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv, utan kan vara föremål för omvärderingar. Vid bedömningen har hänsyn tagits till varje enskild kyrkogårds historia och egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den övergripande kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar, utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder krävs i regel tillstånd från länsstyrelsen.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt

En av länders få bevarade kyrkobalkar finns i Brandstorp i Habo kommun.

Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med endast få vårdar av beständigt material. Här har karaktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård, Vårgårda kommun.

värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevarandeplan. Gravarna och deras utsmyckning redovisas i tabellform med text och fotografier samt på en gravkarta. De kulturhistoriskt värdefulla gravarna är kategoriserade i två grupper: *I. Mycket värdefulla* (som i första hand föreslås bevaras på plats) och *II. Värdefulla* (som bör bevaras eller återanvändas på plats eller i andra hand placeras på annan del av kyrkogården beroende på vari värdet består).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Margareta Olsson vid Jönköpings läns museum under 2020. Avskrifter och foton av de enskilda gravvårdarna har Karin Calderwood vid Vetlanda pastorat svarat för. Vid urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravar har samråd förts med pastoratet.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen och i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur, men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, som ibland kunde vara manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan, som både hade en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man gravsätte snarare folk efter deras gårds- eller bytillhörighet i grupperingar med olika form, vilket var en förkristen sedvänja. Till ovanligheterna hörde att man satte en vård över graven. Gravar markerades istället endast av en jordhög. Om en vård trots allt sattes upp var den vanligen av trä, men sten eller smide förekom undantagsvis. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården även på ett nyttobetonat sätt, där exempelvis hö kunde bärgas.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjades förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många landsortskyrkogårdar kvar den ålderdomliga ängskaraktären. Förnyelsevägen började i städerna genom nya bestämmelser om externa begravningsplatser. Gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av hygieniska skäl och i stället skulle friliggande begravningsplatser förläggas utanför städerna. Denna process inleddes på 1780-talet och en tydlig kunglig förordning från 1815 angav att begravingar innanför stadskärnan måste upphöra och att begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – skulle anläggas utanför stadsområdena. År 1805 beslutades dessutom att staten

genom sin myndighet Överintendentsämbetet skulle ansvara och ha överinseende över att kyrkogårdar och begravningsplatser blev prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anlades många begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man tillhörde ersattes nu av kategorierna köpegravar respektive allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades ofta med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den så kallade allmänna linjen. Där gravsattes man tätt i en kronologisk ordning allt eftersom dödsfallen inträffade. Man begravdes således oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast små, oansenliga och inte särskilt varaktiga. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde å ena sidan och allmänt område å den andra speglade ett socialt uppdelat samhälle.

Trädkransen utefter kyrkogårdens yttre begränsningar introducerades först på städernas begravningsplatser, men nådde under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med ett hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas – skogskyrkogården. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. Endast sällan eller i begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922.

Vid 1900-talets mitt var kyrkogårdarna särskilt utvecklade, men nu inleddes en period av förenkling och rationalitet. Företeelsen med allmänna linjen levde kvar till mitten av 1900-talet, men upphörde officiellt 1964. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med mer lättskötta gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglades på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar och oftast i ett liggande format.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också

Åsenhöga ödekyrkogård (Gnosjö kommun). På denna kyrkogård är mycket av den ålderdomliga, ängsligande karaktär, som varit vanlig i äldre tid bevarad.

På de mer påkostade köpegravarna var både gravvård och inhägnad omsorgsfullt utformade. Här ett exempel från Norra Solberga kyrkogård i Näsby kommun.

genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också exempelvis minneslundar för aska som grävs ner anonymt utan plats för namn, men med gemensam plats för blommor. Ett annat alternativ är askgravlundar, där den plats var och en begravts på markeras.

Tre vanliga gravvårdstyper

Det finns en stor variation vad gäller gravvårdarnas utformning, men här presenteras tre typer som är särskilt vanliga.

Från det sena 1800-talet fram till 1920-talet var det vanligt att köpegravar förseddes med påkostade vårdar med stående format. Det kunde vara högresta bautastenar, obelisker och liknande. Dessa vårdar restes ofta över samhällets övre skikt och inte sällan är de försedda med både titel, namn, årtal, hemvist och ett bibelcitat.

På kyrkogården i Ingatorp (Eksjö kommun) kan man uppleva den allmänna linjens gravområde med små anspråkslösa vårdar tämligen intakt.

Vårdar av denna typ är ofta påtagligt karaktärskapande och betydelsefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.

I kontrast till de mer påkostade gravvårdarna finns de mindre stenarna, som restes inom den allmänna linjen. Dessa har ofta en rektangulär form utan utvecklad utsmyckning. Texten är ofta lakonisk – förnamn, ofta men inte alltid efternamn, hemvist och årtal. Dessa enkla vårdar är i sig inte iögonfallande, men berättar ändå om en viktig del av det äldre gravskicket och samhällets hierarkiska organisation.

Tiden efter andra världskriget medförde en långtgående förändring av gravvårdarna, som samtidigt skapade en likriktning. Stenarna tillverkades maskinellt och det fanns ofta en standardiserad uppsättning symboler som kunde tillföras och kombineras. Kyrkogårdsmiljöer som domineras av dessa stenar kan naturligtvis också ha ett kulturhistoriskt värde, men då är det i regel inte de enskilda vårdarna som är intressanta utan snarare helheten.

Ett exempel på en gravvård från 1960-talet på begravningsplatsen i Aneby.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i kulturmiljölagen som begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.
- Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter,

ändringar i gångsystem och dess beläggning, nya belysningsinstallationer.

Begravningslag (1990:1144)

7 kap. Gravrätt

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Ibland uppstår frågan om ansvar och skydd för en enskild gravvård. Så länge gravrätten inte gått ut ägs gravvården m.m. av gravrättsinnehavaren. När gravrätten gått ut övertas ansvaret av upplåtaren, vilket oftast är pastoratet. Om gravvården således står kvar på den tillhörande graven ger begravningslagen ett skydd. Om gravvården däremot flyttas till en annan plats på kyrkogården eller förvaras i kyrkobyggnaden kan det vara aktuellt att föra in den i kyrkans inventarieförteckning.

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas, utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga och kan motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, biologisk påväxt och väder.

Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten) och järn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller åtgärd.

En orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material.

En annan orsak är nederbörd och biologisk påväxt av lavar, alger och mossor. Dessa gynnas av att en sten står skuggigt och fuktigt. Liggande hällar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hällar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hällar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning permanent eller under vinterhalvåret för att motverka frostsprängning.

Vårdar och gravstaket av järn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias metallen från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mörja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anförtros åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av järnslagningar.

Rostande förankringsjärn och dubbar är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar och utvidgar sig så sprängs stenen. Ett viktigt arbete är därför utbyte av beslag och dubbar av järn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta sker det i första hand av estetiska skäl. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet och kunna tolka och uppleva inskriptioner eller utsmyckningar. Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa eller diskmedel och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid för detta är tidig vår och sen höst då exempelvis lavar är mer aktiva och mjuka då. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt, men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Marschaller och stearinljus kan avsätta sot eller stänk på gravvårdarna. Detta kan förebyggas genom att exempelvis använda lämpliga hållare.

Biologisk påväxt, troligen rödalger, på en gravvård på Villstads kyrkogård i Gislaveds kommun.

Kalksten har en förmåga att spjälka sig och spricka. Denna sten på Forserums kyrkogård i Nässjö kommun kräver insatser av en stenkonservator.

Flygbild över Bäckaby kyrkby 1959. Huvudfokus ligger på den nya kyrkan och dess kyrkogård från 1937. Vid vägkorsningen i öster ligger den gamla kyrkogården. AB Flygtrafik, JLM.

Planen framför kyrkogården, som nyttjas för parkering. Intill kyrkogårdsmuren växer två äldre lönnar. I söder skimtar den sentida kraftstationen och söder om denna finns en sträcka av den gamla vägen kvar.

Bäckaby gamla kyrkogård

Bäckaby socken utgör en höglänt skogsbygd i sydvästra delen av Vetlanda kommun. Landskapet är kraftigt kuperat och området var in på 1800-talet svårtillgängligt på grund av ett backigt och outvecklat vägnät. Fornlämningsbilden i socknen domineras av järnåldern. Sockennamnet förekommer i skrift första gången 1300 och år 1309 fanns en kyrkoherde i församlingen. Under 1600-talets övergick ett påfallande stort antal hemman genom förläningar till frälsehemman. Det var dock enbart Säby säteri, Slagseryds östergård och Paddingetorp som fungerade som sätesgårdar åt ägarna och efter reduktionen kvarstod enbart de båda förstnämnda som frälsehemmen, vid sidan av Ekekull och Sandebo. Vid sidan av jordbruket har boskaps- och biskötsel stått som huvudnäringar men trakten har även varit känd för linodling av god kvalitet. Efter laga skiften och utdikningarna vid 1800-talets mitt ökade åkerarealen och var som störst 1920. Därefter följer en kraftig avfolkning av bygden till följd av emigration och urbanisering.

Kyrkbyn ligger på en uppodlad platå i ett omgivande skogslandskap med starkt kuperad terräng. Sydost om platån rinner en bäck i en dalgång. I kyrkbyn möts vägar från Korsberga i öster, Fröderyd i norr och Ramkvilla i söder. Bebyggelsen är samlad längs den större av vägarna. Den gamla kyrkogården som ligger invid en förkastningsbrant med kraftiga sluttningar åt söder och öster, ligger även direkt sydost om vägkorsningen. Den gamla träkyrkan som i sina äldsta delar daterats till 1326, dömdes i början av 1890-talet ut. Den nuvarande kyrkan i sten uppfördes 1897–98 ca 100 meter

nordväst om den gamla, invid häradsvägen och den 1885 byggda kyrkskolan. Bäckaby gamla kyrka såldes 1901 till Norra Smålands fornminnesförening och flyttades året därefter till friluftsmuseet i Jönköpings stadspark.

Vägarna direkt norr och väster om kyrkogården har i senare tid rätats ut, varefter en större kyrkoplan skapats framför ingången i väster. Planen som upptas av grusyta nyttjas numera som parkering. Strax söder om kyrkogården ligger en sentida transformatorstation i gult tegel.

Kyrkogårdens historia

Bäckaby gamla kyrkogård bör ha anlagts samtidigt med kyrkan på 1320-talet. Kyrkogårdens utsträckning följer topografin på platsen och skulle därav mycket väl kunna vara ursprunglig. Utifrån laga skifteskartan över byn från 1864 framgår att kyrkan var belägen på kyrkogårdens norra del. På kyrkogården fanns även en klockstapel, vilken omnämns 1644. Denna ersattes 1694 av ett klocktorn byggt mot kyrkan. År 1766 uppförde släkten Ehrenstråhle, ägare till säteriet Säby, eget gravkor vilket alltjämt finns kvar. Vid tidpunkten för laga skiftet 1864 framgår att kyrkogården var omgiven av ringmur i sten och ingången låg framför kyrkans västingång. Nuvarande smidesgrinden tillkom enligt dekoren i den samma 1854 och tillverkades vid det närbelägna Rosenholms manufakturverk. Efter att kyrkan dömts ut och den nya kyrkan uppförts på ny plats 1897–98

Bäckaby gamla kyrka omkring 1900 med västtornet från 1694. Kyrkan ligger på en höjdpunkt. Terrängen sluttar åt söder och varpå enbart taket till det Ehrenstråhleska gravkoret syns. Foto Firma Nanny Ekström, Vetlanda museum.

Laga skifteskarta över Bäckaby 1864. På kyrkogårdens norra del ligger den senmedeltida träkyrkan. I södra delen finns det Ehrensträhleska gravkoret. Framför ingången i väster finns en mindre kyrkoplan. LMS.

Del av kyrkogården 1953 med det Ehrensträhleska gravkoret i bakgrunden. Efter omgestaltningen 1935 hade kyrkogården nu erhållit karaktären av en gruskyrkogård.

fortsatte kyrkogården att brukas. Inför flytten av kyrkan till Jönköpings stadspark 1902 finns ett stort antal foton, vilka visar att kyrkogården vid tiden saknade någon ordnad gestaltning och hade enstaka gravvårdar sporadiskt uppställda. Närmast koret stod en rad med större träkors och brädformade trävårdar. En parkgravhäll av kalksten över Anna Håkansdotter död 1563 som låg invändigt i kyrkan flyttades med vid flytten av kyrkan. Efter branden 2000 då träkyrkan totalförstördes, är den numera uppställd i vapenhuset till den nya kyrkan. Inga gravvårdar äldre än 1905 förekommer på kyrkogården idag vilket tyder på att en omläggning skedde vid tiden strax efter kyrkans nedmontering och flytt.

I början av 1930-talet började kyrkogården bli fullbelagd. Arkitekt Paul Boberg anlätades 1934 för att upprätta ritningar till den nya kyrkogården vid den nya kyrkan. I samband med detta arbete tog samme arkitekt initiativ till en omplantering av den gamla kyrkogården eftersom denna befanns i ett "bedrövligt och vanvårdat skick". Bobergs förslag innebar ett iordningställande där den kraftigt sluttande kyrkogården försågs med terrassering och en ordnad planstruktur. Enligt en uppmättningsritning fanns vid tiden ett ca 25 familjegravar som nyligen upplåtits, företrädesvis i den västligaste delen närmast ingången. En huvudgång anlades i riktning från huvudingången och ett rutnät rätvinkliga interngångar lades ut i gravkvarteren. Nedersta avsatsen var tänkt att reserveras för nya familjegravar liksom en rad i den mellersta sektionen. Nya stamträd av lind, skulle enligt beskrivningen, planteras innanför ringmuren och familjegravarna skulle omges av häckar av liguster. Huvudgången försågs med trappor av skiffer vid terrasseringarna. All schaktning och planeringen utfördes av ekonomiska skäl av församlingsborna själva.

En genomgripande restaurering av det Ehrenstråhleska gravkoret utfördes 1967 under ledning av byggmästare Hugo Flink från Landsbro. Nytt spåntak lades av Saljespån (tryckimpregnerade furuspån) och en ny ekdörr tillverkades som en kopia av den befintliga. Reveteringen bättrades och hela fasaden målades med Aktivan. Två minnestavlor av kalksten sattes upp på fasaden över de gravsatta. Det Ehrenstråhleska gravkoret har beviljats bidrag ytterligare två gånger, 1989 för en restaurering och 1991 till renovering av minnestavlorna.

År 2000 genomfördes en föryngring av trädkransen då åtta rönnar nyplanterades. På kyrkogården fanns sedan tidigare paraplyalmar varav enbart de längs den östra mursträckningen sparades.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Den gamla kyrkogården i Bäckaby har en oregelbunden mångkantig utbredning som följer topografin och den äldre, numera flyttade, vägsträckningen i väster. Kyrkogården ligger på en förkastningsbrant med kraftiga sluttningar åt söder och öster. Även marken inom kyrkogården sluttar åt dessa väderstreck. Högsta punkten ligger i norra delen där även kyrkan var belägen. Ingången i murens nordvästra sträckning låg mitt för kyrkan huvudentré. Med hänsyn till topografin som sluttar åt öster har kyrkogården terrasserats i tre nivåer. Gravarna ligger i nordsydliga rader, huvudsakligen vända åt väster, med undantag den mellersta sektionen som har en rad familjegravar vända åt öster. Utöver huvudgången upptas hela området av sammanhängande gräsyta. Grusgravarnas bäddar och ramar har, med enstaka undantag, konsekvent slopats under 1900-talets senare hälft. I den östliga nedersta sektionen förekommer enbart gravar i den södra hälften.

Omgärdning

Kyrkogården omgärdas av en äldre kallmur som fungerar som stödmur mot sluttningarna i öster och sydöst. Längs övriga sidor av kyrkogården är muren fristående och är som högst, en dryg meter, vid ingången. Den kraftiga muren är lagd med fältsten som skalmur med skifferflisor i kärnan. Krönet har bitvis riklig påväxt av mossor och sedum.

Ingångar

Kyrkogårdens huvudingång invid planen i nordväst. Ingången är försedd med smidesgrind mellan låga stolpar av huggen granit. Smidesgrindarna är utförda med sirlig dekor av järnband som i övre delen formar texten "BÄCKABY ÅR 1854", vilket avser grindens tillkomstår. Likt de många samtida grindarna vid kyrkorna i trakten

Kyrkogårdens östra ringmur som vetter mot en brant. Marken inom kyrkogården har successivt förhöjts genom åren och ligger här i nivå med murens krön.

Smidesgrinden vid huvudentrén med inskriptionen "BÄCKABY ÅR 1854".

Resterna av en klivstätta i den sydvästra delen av ringmuren, vilken sekundärt satts igen med cementgjutning.

är även denna tillverkad vid Rosenholms manufakturverk i Lannaskede socken. I ringmurens sydvästra sträckning finns resterna efter en s k klivstätta, en mindre öppning försedd med trappa, där lik till självmördare och brottslingar togs in vid begravning, enligt äldre sedvänja. Denna har i senare tid, av okänd anledning, satts igen med en gjutning av cement.

Vegetation

Kyrkogården omges av en trädkrans med relativt unga trä av rönn och alm. Längs sträckningarna åt de norra och södra sidorna finns rader av rönn som planterades 2000. Längs den östra sektionen växer en rad med något äldre paraplyalmar som bör ha planterats 1935. Strax utanför muren i sydväst står en storskalig lönn, vilket tillhör den äldre trädkrans som kan ha planterat i slutet av 1800-talet utanför muren. Detta träd av hög ålder ger karaktär åt kyrkogården. I övrigt saknas planteringar utöver de enskilda gravarnas smyckning.

Gångsystem

Av det system av grusgångar som lades ut 1935 kvarstår idag endast huvudgången. Denna breda grusgång löper från huvudingången i nordväst och följer parallellt norra murens sträckning. Vid terrasseringsringarna finns trappor av skiffersten med ledstänger av svarta stålrör.

Byggnader

På sydvästra delen av kyrkogården ligger det Ehrensträhleska gravkoret. Detta uppfördes 1766 och utgör gravrum för 10 medlemmar ur släkten Ehrenstrählee vid Säby säteri. Gravkoret tillkom i samband med juridikprofessorn David Nehrmans död 1767 och inrymmer även hans namnkunniga maka Helena Maria Linnerius dotter till Lundabiskopen Jonas Linnerius. Två marmortavlor sat-

Det Ehrensträhleska gravkoret från 1766.

tes 1967 upp på fasaden med de dödas namn samt årtal för födsel och död. Gravkoret som efter förhöjningar av marken ligger delvis nedfällt under marknivå, har en kvadratisk plan och ett pyramidformat tak. Timmerstommen är reveterad med vit kalkputs och taket är täckt med spetsformade spån. Den kraftiga ekporten är en kopia från 1967 av den ursprungliga

Gravårdstyper

Kyrkogården som upptas av vårdar i enkla gravrader inom gräs-kvarter har ett något olikartat gravbestånd i de olika delarna, vilket även påverkar karaktären. I den översta sektionen återfinns många familjegravvårdar från 1910- och 20-talen, där de mest ståndsmässigt utformade ligger närmast gravkoret. De äldsta vårdarna är från 1907, något som antyder att kyrkogården planerades om efter flytten av kyrkan 1902. Inom den samlade gruppen närmast gravkoret finns kyrkogårdens enda kvarvarande grusgravar, båda med monumental utformning. I synnerhet har handlare Karl Wilséns grav från 1928 estetiska värden en sammanhållen utformning och dekorativt smidesstaket mellan stenstolpar. I det norra kvarteret, kvarter C, finns ett tiotal likartade familjegravvårdar från 1910-talet. Trots inblandning av nyare vårdar, bidrar dessa till karaktären av köpegravskvarter. Dessa vårdar är likartade till sin utformning och typiska för tidens nationalromantik i grovhuggen svart granit samt med polerad dekor på framsidan. I kvarter C återfinns ett flertal gravar över personer med lokalhistorisk anknytning, såsom komminister G A Johansson som var ordförande i byggnadskommittén för den nya kyrkan 1897–98, kantor A M Fröderberg, bygdeoriginalet Josua Svensson samt predikanten inom Västra Härads missionsförening Johan Johnsson. Den mellersta sektionen upptas i huvudsak av familjegravar från tiden efter omläggningen 1935 och årtiondena därefter. Här återfinns ett flertal typiska funktionalistiska vårdar, dels hållar i svart eller grå granit, dels avskalade,

I den övre platån av kvarter B finns närmast gravkoret ett flertal ståndsmässiga familjegravar från 1910- och 20-talen.

Handlare Karl Wilséns grusgrav med sammanhållen och välhållen gestaltning.

En mindre obelisk över byggmästaren Johan Petter Karlsson från 1907 tillhör de äldsta vårdarna på kyrkogården.

I kvarter C finns ett tiotal familjgravvårdar från 1910-talet, som bidrar till karaktären. Samtliga är i tidstypisk blandstil samt av svart granit.

Komminister G A Johanssons gravvård från 1912 har en påkostad utformning i nyklassicistisk stil.

I den södra hälften av kvarter A förekommer nästan uteslutande enskilda gravar upptagna i kronologisk ordning på 1920- och 30-talen. I den västra delen har vårdarna allmänna linjenkaraktär.

slåta kors i ljus granit. Den nedersta sektionen i öster, kvarter A, är gravarna samlade i den södra halvan medan den norra ännu inte tagits i anspråk. Den äldsta gravvården är klockaren och folkskolläraren Anders Fröderbergs vård från 1905, enskilt belägen i den norra delen. I den södra halvan består nästan uteslutande av enskilda gravar lagda i kronologisk följd under 1920- och 30-talen. Eftersom det även förekommer enstaka familjegravar är detta sannolikt ett allmänt gravkvarter där även köpegravar tillåts. I de östligaste gravraderna finns ett flertal typiska familjegravvårdar från 1920-talet med uppresta vårdar i svart eller röd granit. I den västligaste gravraden är vårdarna mer typiska allmänna linjenvårdar, det vill säga småskaliga vårdar i svart granit. Här återfinns några gravar över personer som varit välkända lokalt under sin samtid, bland annat folkskolläraren och bygdeoriginalet Wilhelm Ek.

Överlag förekommer titlar relativt sparsamt bland gravbeståndet. I de få fall de förekommer finns hemmansägare, poststationsföre-

ståndare, byggmästare, kantor och komminister representerade. I samband med flytten av kyrkan verkar många av de äldsta gravvårdarna ha försvunnit, möjligen medflyttade till Jönköpings stadspark. Fem vårdar från förindustriell tid, i formen av obearbetade skifferstenar med enkel inskription, finns bevarade och står uppställda i en samlad grupp mot den västra kyrkogårdsmuren. Inskriptionen är svårtydd och har inte dokumenterats i samband med inventeringen. Sannolikt härrör vårdarna från 1600- och 1700-talen.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Bäckaby gamla kyrkogård har medeltida ursprung och är sannolikt samtida med träkyrkan som byggdes 1326. Kyrkogården som ligger på en förkastningsbrant har troligen bibehållit samma utbredning sedan tillkomsttiden. Efter att kyrkan dömts ut och flyttats till Jönköpings Stadspark 1902 verkar kyrkogården ha lagts om och det äldre beståndet av gravar tagits bort. Några enstaka äldre skiffervårdar finns dock kvar som exempel på det lokala gravsmyckningsskicket under förindustriell tid. Från kyrkogårdens äldre skede kvarstår den kraftiga ringmuren i kallmurad fältsten och några enstaka lönnar, utanför muren i väster, från en äldre trädkrans. Ett betydande inslag från äldre tid är det Ehrensträhleska gravkoret från 1766 som med sin storlek och tältformade spåntak utgör både ett blickfång och vittnar om klassamhället i äldre tid. Kyrkogårdsgården i smide är typisk både för 1800-talets kyrkogårdar och i sin utformning med sockennamnet och tillkomståret likartad med flera andra grindar vid traktens kyrkogårdar. Spåren av en äldre sklivstätta finns även kvar i ringmurens västra sträckning.

Kyrkogårdens nuvarande utformning med tre terrasserade nivåer, och huvudgång med skiffertrappor erhöll den vid en omgestaltning 1935, efter förslag av arkitekten Paul Boberg, Växjö. Efter denna omläggning utvecklades kyrkogården, fram till omkring 1960, till en gruskyrkogård med rätvinkliga kvarter och grusgravar omgärdade av måbärshäckar. Under senare delen av 1900-talet har dock denna struktur helt försvunnit i och med igenläggningen av grusgravar och hela systemet av interngångar. Idag utgör hela kyrkogården en sammanhängande gräsyta med undantag av huvudgången. Gravarna i enskilda rader inom gräsytor bidrar tillsammans med den relativt unga trädkransen av paraplyalm åt öster och rönn åt väster till en övervägande efterkrigstida karaktär.

Trots omläggningen 1935 så innebar den samtidigt nyanlagda kyrkogården vid den nya kyrkan i nordväst att omsättningen av gravar minskade drastiskt. Därmed kvarstår ett ovanligt stort antal äldre gravvårdar från tiden 1905–1935. Dessa ofta högresta gravvårdar i svart granit bidrar till att skänka kyrkogården en

Kantorn och folkskolläraren Anders Fröderbergs gravvård från 1905 utgör kyrkogårdens äldsta på ursprunglig plats.

Några vårdar av lerskiffer från 1600- och 1700-talen står uppställda mot den västra kyrkogårdsmuren.

historisk dimension. I synnerhet bidrar de två kvarvarande grusgravarna till denna upplevelse men dessa båda gravar visar även på ett äldre gravskick som numera börjar bli sällsynt. Bland det äldre gravvårdsbeståndet är den sociala skiktning som fanns på landsortskyrkogårdarna under hela 1900-talets förra hälft fortfarande urskiljbar. Medan den översta sektionen närmast kyrkogården entré var förbehållen för samhällets övre skikt var det nedersta kvarteret i öster avsatt för allmänna gravar, dock med tillåtelse att upplåta köpegravar. För att bibehålla spåren av denna struktur är de typiska småskaliga allmänna gravvårdarna i kvarter A av vikt att bevara på plats.

Att tänka på vid förvaltningen av kyrkogården

- Kyrkogårdens småskaliga utbredning, kraftiga ringmur, äldre träd (två lönnar åt väster), grindparti och klivstättan är viktiga delar av den äldre karaktären. Klivstättan kan med fördel återställas.
- Vårdar som är äldre 1935, vårdar av personhistoriskt värde eller med titel bör bevaras i enlighet med urvalet i tabellen.
- Vårdar äldre än 1850 som tagits ur bruk (fem stycken skiffervårdar) ska finnas med på kyrkans inventarieförteckning.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2021-055
Beställare:..... Vetlanda pastorat
Inventering och rapportansvarig:..... Margareta Olsson
Rapportgranskning:..... Anders Franzén
Län:..... Jönköpings län
Kommun:..... Vetlanda kommun
Socken:..... Bäckaby socken
Fastighetsbeteckning:..... Bäckaby 5:1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Handlingar rörande Bäckaby gamla kyrkogård

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Bäckaby gamla kyrkogård

Kartmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA): Bäckaby socken, Bäckaby nr 1–4. Akt: Storskifte 1795 samt Laga skifte 1862.

Referenser på webben

Digitalt museum

Bilder av Bäckaby gamla kyrka och kyrkby (<https://digitaltmuseum.se/>)

Tryckta källor och litteratur

Bengtsson, Rune & Bucht, Eivor (red.). 1992. *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Alnarp.

Bäckaby hembygdsförening. 1975. *Bäckaby – en smålandssockens historia*. Växjö.

Hansson, Hans-Erik, Bielawski, Jarema & Jönsson, Karna. 2002. *Vård av gravstenar*. Stockholm.

Jonsson, Magdalena (red.). 2009. *Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift*. Växjö.

Manbo, Ia. 2008. *Bäckaby gamla kyrkogård, Kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Bäckaby socken i Vetlanda kommun. Jönköpings län, Växjö stift*. Jönköpings läns museum, Byggnadsvårdsrapport 2008:14.

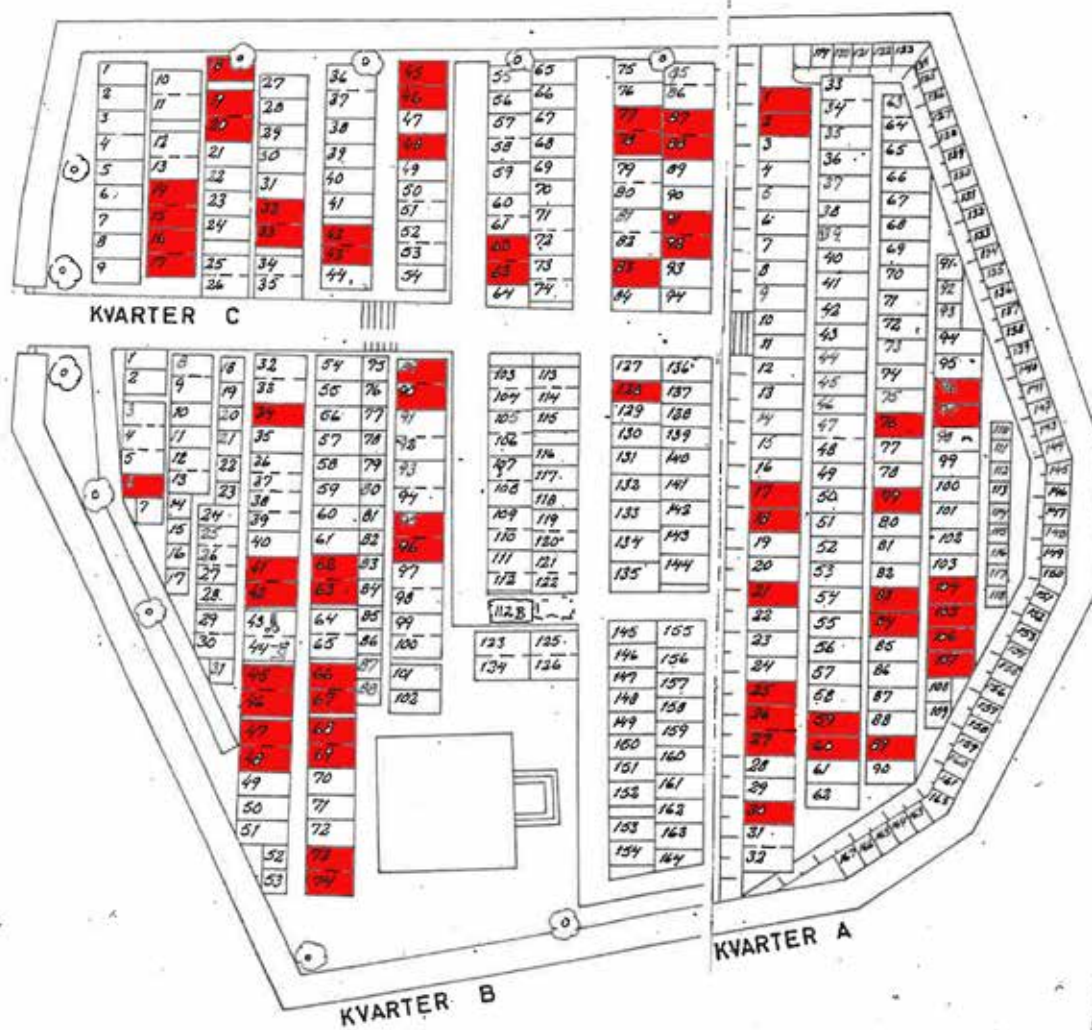
Schönbäck, Hedvig. 2008. *De svenska städernas begravningsplatser 1770–1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Diss. Uppsala.

Svala, Catharina. 2010. *Kyrkogårdsmuren: kultur och konstruktion*. Alnarp.

Theorell, Anita, Wästberg, Per & Hammarskiöld, Hans. 2001. *Minnets stigar: en resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm.

Westerdahl, Maria. 1996. *Den svenska skogskyrkogården: en bild från norr till söder*. Alnarp.

Gravkarta kulturhistoriskt värdefulla gravar

Kriterier vid kulturhistorisk bedömning

Vid den kulturhistoriska bedömningen av gravanläggningarna på en begravningsplats utgår man från ett antal kriterier. Målet är att urvalet av de utvärderade gravarna skall spegla gravkulturen i vid bemärkelsen inom en begravningsplats, men i förlängningen också inom ett vidare område.

Utformningen av en gravanläggning har stor betydelse vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. Vårdar som är påkostade, hantverksmässigt utförda, estetiskt framstående, särskilt anspråkslösa eller anknyter till en lokal tradition är ofta särskilt intressanta. Gjutna gravkors i bruksbygder är exempel på en sådan lokal tradition. Man bör också spegla alla samhällsgruppers gravskick, att bevara ett sammanhållet område med gravar som ingår i allmänna linjen kan vara viktigt.

Gravanläggningar som har inskrifter som anger titel och hemvist på den begravda berättar mer om gravplatsen än om dessa uppgifter saknas. Ibland finns också citat från Bibeln eller psalmboken eller bara en referens till ett citat. Ju fler uppgifter som står angivna desto större samhällsvärde har gravvården.

Ibland är gravvårdar resta över betydelsefulla personer eller personer som haft en tydlig anknytning till församlingsarbetet, exempelvis präster, klockare, kyrkvårdar och skollärare. Detta kan förstärka det kulturhistoriska värdet på en gravvård.

Industriellt framställda gravstenar bär ibland någon form av märkning från tillverkaren. Att veta varifrån stenen kommer och vem som tillverkade den höjer gärna det kulturhistoriska värdet.

Efterkrigstidens gravskick kan upplevas enahanda och likformigt. Det finns dessutom en väldigt stor mängd gravvårdar av likande typer på länets kyrkogårdar. Det är inte rimligt att bevara dessa i lika hög grad som äldre gravvårdar, men det är ändå angeläget att ett urval av dessa bevaras som exempel från detta skede.

Förutom själva gravstenen så består många gravplatser av även gravramar, häckar, växtlighet osv. Dessa tillhör har ofta tagits bort, men när de är bevarade finns det särskild anledning att dessa tas med i urvalet.

Klass 1

Avser gravplatser med mycket högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändringar.

Klass 2

Avser gravplatser med högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör i första hand bevaras på plats och utan förändring. Det kan dock vara möjligt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, med fördel används då ett typsnitt anpassat till vårdens karaktär. I undantagsfall är det möjligt att flytta vårderna om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.

Urval Kulturhistoriskt värdefulla gravar

Kvarter A

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BÄGA-0001-2	Småskalig vård av svart granit i historiserande stil. Polerad gravstensmotiv med kors och stjärnor. 1905.	Kantor A. Fröderberg *1814 +1898 H. h. Brita Elsa Fröderberg *1810 +1905	Klass 1. Tidstypisk vård, bland de äldsta på ursprunglig plats, över person av lokalhistorisk betydelse. Anders Fröderberg var klockare i Bäckaby med många andra allmänna förtroendeuppdrag som vaccinator.	
BÄGA-0017	Småskalig vård i svart finsågad granit. 1933.	ARMIDA SVENSSON ÅSLATORP *1885 +1933 MAT. 24:35	Klass 1. Tidstypisk vård vid allmän grav.	
BÄGA-0018	Småskalig vård i svart granit med gryningsmotiv.	IDA ANDERSSON PADDINGGETORP *19/11 1854 +7/10 1933	Klass 1. Tidstypisk vård vid allmän grav.	

BÄGA-0021	Vinkelbruten vård i finhuggen grå granit med oval inskriptionstavla. 1931.	SOFIA JOHANSSON BRÅTEN *23/2 1879 +7/7 1931	Klass 1. Tidstypisk vård vid allmän grav.	
BÄGA-0025	Vinkelbruten vård i grå granit med motiv av lagerkrans. 1932.	ALFRED SVENSSON ÅSLATORP *1881 +1932 JOH. 3:16	Klass 1. Tidstypisk vård vid allmän grav.	
BÄGA-0026-27	Vård i ljus grå granit med tempelgavel och kolonner. 1932.	F. A. RYDLUND SLAGERYD FAMILJEGRAV	Klass 1. Tidstypisk vård vid familjegrav över person av lokalhistorisk betydelse. Frans August Ryd-lund var kyrkvård och ledamot i kommunalfullmäktige.	
BÄGA-0030	Småskalig vård i svart polerad granit i historiserande stil.	HÄR VILAR MATILDA NILSSON NORRSKOG *22/9 1869 +12/3 1933 JES. 53:5	Klass 1. Tidstypisk vård vid allmän grav.	

BÄGA-0059	Småskaligt funktionalistiskt kors i finhuggen ljus granit. 1928.	WILHELM EK 1870 – 1928	Klass 1. Vård med säregen utformning över person av lokalhistorisk betydelse. Wilhelm Ek var lärare och bygdefotograf samt även betraktad som ett original.	
BÄGA-0060	Högrest vård i röd granit i historiserande stil, med gravstens- och korsmotiv. 1929.	Här vilar SOFIA JOHANSSON fr. Rösås *1/2 1856 +26/8 1929 Dottern ALMIDA JOHANSSON *27/6 1897 +25/5 1986 SV. PS 483:1	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård (inom grupp med samtida vårdar).	
BÄGA-0076	Småskalig vård i grå granit med motiv av kors och palmblad. 1924.	J.A. KARLSSON WRESEKULL SV. MFB. 648	Klass 1. Tidstypisk vård med referens till frikyrkorörelsen.	
BÄGA-0079	Vinkelbruten vård i polerad svart granit. Motiv av kors. 1927.	JOHS JOHANNESSON *13/4 1850 +3/4 1927 Tårtsatorp	Klass 2. Tidstypisk vård.	

BÄGA-0083-84	Vård i svart delvis polerad granit i historiserande stil. Motiv av kors och ekkvistar. 1925.	HENRY KARLSSON PERSTORP *24/10 1904 +10/6 1925	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGA-0085-86	Nationalromantisk vård i polerad svart granit med palm-bladsornament. 1925.	Hemmansägare J.M. Karlsson Fogelleken *18/11 1844 +26/6 1925	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Titel.	
BÄGA-0089	Vård i svart polerad granit i historiserande stil. Motiv av kors och stiliserade blad. 1925.	A. ADAMSSON RÖSÅS *1839 +1925	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGA-0096-97	Småskalig rundbågig vård i svart polerad granit med motiv av hjulkors. 1934.	Här vilar J.M. PETTERSSON *13/3 1846 +18/4 1934 Och hans maka JOHANNA MARIA *19/11 1847 *13/2 1923 S. Mfb. 351 Slageryd	Klass 2. Tidstypisk vård.	

BÄGA-0104-105	Vinkelbruten vård i polerad svart granit.	Här vila JOHAN PETTERSSON *13/1 18333/ 11 1924 Hustrun ANNA PETTERSSON *1/12 1836 +31/7 1923 Klockaregård	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGA-0106	Högrest vinkelbruten vård i polerad röd granit. Motiv av strålstjärna och kors på palmladskvistar.	HÄR VILAR ANNA MATILDA ADAMSSON *17/8 1846 +3/12 1923	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGA-0107	Vinkelbruten vård i finsågad svart granit. Motiv av krans och kors.	AND. JOHANNESSEN Paddingetorp *21/8 1841 2/1 1924 Älskad och saknad	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	

Kvarter B

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BÄGB-0006	Vinkelbruten vård i finhuggen grå granit med kors. Inskription ifylld med svart oljefärg. 1907.	Charlotta Elisabet Jonsson Från Pukås Lannaskede 18 23/3 36 – 19 28/12 07	Klass 1. Tidstypisk vård, bland de äldsta på ursprunglig plats.	
BÄGB-0034	Storskalig häll i polerad svart granit. 1934.	ANNA SAMUELSON *18/4 1863 +16/9 1934 STOCKAREGÅRD ÄLSKAD OCH SAKNAD	Klass 2. Tidstypisk vård.	
BÄGB-0041-42	Gavelformad vård i svart granit med volutformat krön. 1931.	August Petterssons Bäckaby Övregård	Klass 2. Tidstypisk vård.	
BÄGB-0043-44	Mellankrigstida finsågad vård i polerad ljus granit.	HÄR VILAR SAMUEL SVENSSON *24/9 1843 +26/10 1928 JOHANNA SVENSSON *22/3 1846 +21/5 1937 JOH: S 11-25 RÖSÅS	Klass 1. Vård över person av lokalhistro- risk betydelse. Samuel Svensson var predikant inom Västra Härads missionsförening 1900–1906.	

BÄGB-0045-46	Monumental grusgrav med staket av finsågade stenpolare och smide. Vård i ljus granit med tempelgavel och stiliserade kolonner. Motiv av palmbladskvistar och kors. 1928. Sekundärsten.	KARL WILSÉN *1868 +1928 ANNA WILSÉN *1864 +1929 I TACKSAMT MINNE BEVARAD Sekundärsten: ELIASSON MARTA *1923 +2014	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med påkostad och sammanhållen utformning över person av lokalhistorisk betydelse. Karl Wilsén var handlare och skomakare samt aktiv vid bygget av Bäckaby missionshus 1908–09 och Bäckaby ålderdomshem 1932.	
BÄGB-0047-48	Storskalig vård av polerad svart granit i funktionalistisk stil. 1931.	ANDERS MAGNUSSON KLOCKELUND *11/2 1847 +14/1 1931 HANS MAKÅS IDA *20/9 1862 +19/2 1931 SV. PS. 477 8V. TACK FÖR ALL KÄRLEK.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGB-0062	Vinkelbruten vård i svart granit, delvis polerad.	AUG. ANDERSSON PADDINGETORP FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård.	
BÄGB-0066-67	Monumental grusgrav med stenram och låga hörnpolare. Högre vård av polerad svart granit i wienerjugend. Motiv med festonger. Sekundärsten.	S. A. HELGESSONS SÄBY FAMILJEGRÄV	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med påkostad utformning av hög kvalitet.	

BÄGB-0068-69	Nationalromantisk vård i grov och finhuggen svart granit med polerat gravkorsmotiv och med stiliserad växtdekor.	JOHANNES SVENSSONS SLAGERYD ÖVREG. FAMILJEGRÄV Älskad i livet saknad i döden.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGB-0073-74	Mindre obelisk i svart polerad granit. 1910.	Byggmästaren J. P. KARLSSON Södraholm 21/7 1828 – 22/1 1910 HUSTRUN JOHANNA 14/5 1830 – 21/3 1907 Gärd af tacksamma BARN	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Titel. Johan Peter odlade upp Södraholm. Han var även snickare och gjorde tröskverk och möbler.	
BÄGB-0089-90	Liggande häll i finsågad grå granit. Motiv av stjärna.	GUSTAV JOHANSSON GUDMUNDSÅS FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård.	

BÄGB-0095-96	Stenkors i finhuggen ljus granit i funktionalistisk stil. 1936. Tre lig-gande stenar över barnen. 1936.	POSTSTATIONSFÖREST. J.A. SVENSSON *1851 +1936 HUSTRUN A.M. SVENSSON *1855 +1943 Sekundärstenar från v-h: a) HILDA SVENSSON *1895 +1982 Ps. 336 b) LANTBR. SIGFRID SVENSSON *1892 +1973 I GUDS HAND c) KANTOR ANNA SVENSSON *1902 +1986 I TRON PÅ GUD	Klass 1. Tidstypisk vård. Titel.	
BÄGB-0128	Häll i svart granit. 1943. Motiv av kors.	PETER ZAKRISSON-SPAARK 24/2 1847 – 23/4 1913 MATILDA ZAKRISSON-SPAARK F. HJERTBERG 10/2 1844 – 3/2 1943 FAGERÄNG BARNBARNEN RESTE VÅRDEN	Klass 2. Tidstypisk vård.	

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
BÄGC-0014-15	Vinkelbruten vård av ljusgrå granit i funktionalistisk stil. 1930. Två sekundärstenar i ljus granit.	Kantor A. M. Fröderberg Familjegrav Sekundärstenar: A) FIL. MAG. ARTHUR FRÖDERBERG FÖDD I BÄCKABY 22.12 1882 DÖD I LUND 21.7 1965 B) KARIN RUNBERG F. FRÖDEBERG *1937+ 2009 LENNART RUNBERG *1935 +2013	Klass 1. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. A M Fröderberg, 1843–1930, var folkskollärare och kantor i Bäckaby.	
BÄGC-0016-17	Vård i svart granit med pyramidformad topp i klassicerande stil. Motiv av festong. 1925.	GUSTAV LINDGREN SLAGERYD – ÖVREGÅRD FAMILJEGRV	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGC-0018	Småskalig vård i polerad svart granit. Motiv av palmblad och strålsol. 1916.	HEMMANSÄGAREN J. A. MAGNUSSON STOCKAGÅRD *1870 +1916	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	

BÄGC-0019-20	Högrest vård i nationalromantisk stil. Polerad svart granit med motiv av inskriptions-tavla, kors och strålande stjärna. 1916.	F. J. Magnusson Åskog *1836 +1916 hans maka Kristina *1839 +1917	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGC-0032-33	Vinkelbruten vård i svart granit. Motiv av akrotierier, stjärnor och oljelampa.	C. A. Johanssons Rösås Familjegrav	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGC-0042-43	Liggande vård i ljus grå granit. 1914.	J. A. SCHULTZÉN FAMILJEGRÄV	Klass 1. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. Johannes August Schultzén var 1899 sergeant men fanjunkare vid sin död. Var även svärdsman och hemmansägare i Slageryd	
BÄGC-0045-46	Vård i nyklassicistisk stil, krönformat med akrotierier. Vården i grå finsågad granit. 1912.	KOMMINISTER I BÄCKABY G.A.O. JOHANSSON *I.XII. 1851 +8.II. 1912 HULDA JOHANSSON f. MAGNUSSON * 15.I. 1868 +7.III. 1958	Klass 1. Komministergrav med vård som håller hög kvalitet i utformningen.	

BÄGC-0048	Småskalig modernistisk vård i grå granit.	UNGDOMENS VÄN JOSUA SVENSSON *6/4 1865 +3/1 1956 SVENSTORP FRÄLSNINGSARMÉN VETLANDA RESTE VÅRDEN	Klass 1. Minnesvård över person av lokalhistorisk betydelse. Josua Svensson, kallad "Josua på Nabben" var ett bygdeoriginal. Han var rallare, bl a vid bygget av Luleå-Gällivare järnväg. Senare hemlös som fick hjälp av Frälsningsarmén i Stockholm. Testamenterade sitt torp och sina ägodelar till Frälsningsarmén.	
BÄGC-0062-63	Högrest vård i polerad svart granit med pyramidtopp och postament. 1912.	PETER SVENSSON Fr. Bäckaby Storegård *8/1 1831 +27/1 1913 Hans hustru LISA född NILSSON *30/3 1833 +28/8 1912 Joh. 11.25 Sv. Ps. 484	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	
BÄGC-0077-78	Modernistisk vård i svart granit med tempelgavelmotiv. 1946.	JOHAN JOHNSON *1859 +1909 LOVISA JOHNSON *1862 +1946 Åskog ROM. 8:1-2	Klass 1. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. Johan Johnson var predikant inom Västra Härads Missionsförening 1900-1909.	
BÄGC-0083	Nationalromantisk vård i polerad svart granit. Motiv av stålsol, kors och murgröna. 1910.	ANDERS A. SAMUELSSON fr. Stockagård *9/12 1857 +7/7 1910 Älskad och saknad.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård.	

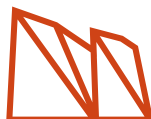
BÄGC-0087-88	Funktionalistiskt stenkors i ljus granit. 1948.	EMIL JOHANSSON FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk vård med säregen utformning.	
BÄGC-0091-92	Nationalromantisk vård i svart delvis polerad granit med motiv av palmkvistar. 1909.	Hemmansäg. Johan Johannesson *1841 +1909 Lovisa Johannesson *1850 +1929 Rösås Jesus kommer snart.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Titel.	

Ur bruk

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
Ur bruk, vid västra ringmuren.	Upprest vård av handhuggen lerskiffer med rundbågigt krön. 1827.	HÄR UNDER WILAR STOFTET EFTER UNGA RUSTHÅLLAREN PETER JOHANSSON BÄCKABY.KL.G FÖDD I ARNAMÅLA D:4 MARS 1806 DÖD I BÄCKABY. K:G D:27 APRIL 1827 IDAG MIG IMORGON DIG C.O.D PIS	Klass 1. Förindustriell loklat tillverkad gravvård. Bör finnas med på kyrkans inventarie- förteckning.	
Ur bruk, vid västra ringmuren.	Vård i handhuggen lerskiffer. Naturstensflisa med rund form. Eventuellt från 1834 enligt inventarieförteckning.	HÄR UNDER HVILAR STOFTET EFTER UNGA HUSTRUN C.M.N.D. FÖDD I RÖSÅS. G.D. 18 26 04 DÖD I RÖSÅS 7 N.G.I. IDAG MIG IMORGON DIG	Klass 1. Förindustriell loklat tillverkad gravvård. Bör finnas med på kyrkans inventarie- förteckning.	
Ur bruk, vid västra ringmuren.	Småskalig stolpformad vård i handhuggen lerskiffer.	AG JD R.	Klass 1. Förindustriell loklat tillverkad gravvård. Bör finnas med på kyrkans inventarie- förteckning.	

Ur bruk, vid västra ringmuren.	Småskalig rektangulär vård i handhuggen lerskiffer. 1878.	HÄR U.D.W. A.Z.I.D 1878 (Osäker tolkning)	Klass 1. Förindustriell loklat tillverkad gravvård. Bör finnas med på kyrkans inventarieförteckning.	
Ur bruk vid västra ringmuren.	Småskalig möjlig vård i lerskiffer.	Ingen synlig inskription.	Klass 1. Möjlig förindustriell loklat tillverkad gravvård. Stenens eventuella status som gravvård bör bedömas av antikvarie.	

År 2020 genomfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på Bäckaby gamla kyrkogård. Föreliggande rapport presenterar inventeringen och ger ett förslag till bevarandeplan.

Byggnadsvårdsrapport 2021:06
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM